

Şarlman, Hz. Muhammed ve Kapitalizmin Arap Kökenleri

Gene W. Heck

Çeviri: Öznur Özdemir

alBaraka
Yayınları

GENE W. HECK

Golden Gate ve Ürdün Üniversitelerinde yüksek lisans derecelerine sahip olan Heck, Michigan Üniversitesi'nde de üç ayrı dalda master yapmış ve doktorasını iktisat alanında vermiştir. Uzun yıllar ABD ordusunda Askerî İstihbarat Subayı olarak görev yapmış ve ABD ordusunun Etiyopya, Türkiye ve Ürdün'deki üslerinde bulunmuştur. Arap diline hâkimiyeti sebebiyle İslam toplumlari üzerine çalışmalariında kaynaklari rahatça kullanabilen Heck, hayatının önemli bir kısmını bugün hâlâ ikamet ettiği Orta Doğu'da geçirmiştir.

Dr. Heck, kariyeri boyunca eyalet ve yerel ekonomik kalkınma programlarının tasarımıyla iştiğal etmiştir. Bu projelerin neticesinde birçok ödüle layık görülmüştür. Hâlen Suudi Arabistan ve Orta Doğu'da faaliyet gösteren kıdemli bir iş geliştirme ekonomistidir. Ayrıca Maryland Üniversitesi'nde de dersler vermektedir.

ÖZNUR ÖZDEMİR

1985 yılında Sevim ve Abdulhamit Dedeler'in üçüncü kızları olarak Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde doğdu. 2009 yılında Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlayarak mezun oldu. Aynı yıl Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi Bölümü'nde yüksek lisans eğitimine başladı. "Fatih Döneminde İstanbul'un İslâmlaşma Süreci (İskân, İdare ve İmar Açısından)" adlı tezi ile mezun oldu. 2016-2018 yılları arasında İngiltere'de Leeds Üniversitesi'nde araştırma için bulundu ve SLCS bölümünde eğitim gördü. 2019 yılında Sakarya Üniversitesi'nde "Modern Dönem Batı Literatüründe Abbâsî İhtilâli" adlı tezi ile doktor unvanını aldı. Hâlen Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak bulunan Özdemir, evli ve iki çocuk annesidir.

*Doğu ve Batı arasında
güçlü bağlar kurmak için...*

İÇİNDEKİLER

ÇEVİRMENİN ÖNSÖZÜ.....	11
TEŞEKKÜR.....	15
SUNUŞ.....	17
GİRİŞ.....	19
I. İslami Ekonomik Görüşlerin Dışa Aktarımı.....	19
A. Tarih Yazımı Sorunu.....	19
B. İslam ve Hristiyan Avrupa'nın Ekonomik Dönüşümü.....	22
II. Analitik Metot.....	29

KISIM I

HRİSTİYANLARIN DÜŞÜŞÜ

1. Bölüm

Orta Çağ Hristiyan Avrupa'sının Durağanlığı.....	33
1.1. Galya'nın Girişimci Ruhunu Yok Eden Neydi?.....	33
A. Sosyoekonomik Faktörler.....	34
B. Kilise.....	36
1.2. Sosyoekonomik Dönüşümün Siyasi Sonuçları.....	55

KISIM II**İSLAMİ YÜKSELİŞ****2. Bölüm**

Müslümanların Orta Çağ'daki "Ticari Patlaması"	61
2.1. İlk Dönem Arap Ticaretinin Sınai Temelleri.....	61
2.2. İslami Ticaretin Dönüşümü	72
A. Raşid Halifeler Döneminde Arap Ticaretinin Genişlemesi.....	72
(i) Erken Dönem İslam Ticaret Geleneği.....	72
(ii) Erken Dönem İslami Ticaretin Dinamikleri.....	75
B. Emevîler ve Müslümanların Ticaretinin Kuzeye Kayması.....	79
A. Ticarete Zirve: Abbâsîler.....	86
(i) Bağdat: Küresel Ticaretin Birleşme Noktası.....	86
(i) Abbâsî Ticaretinin Yönü ve Dağılımı	92
2.3. Abbâsîlerin Fâtımîler Tarafından Gölgede Bırakılışı.....	98

3. Bölüm

Pragmatistçe Uygulanan İslami "Serbest Pazar" İlkesi	101
3.1. Özel Kâr ve Sermaye Artırımı Arzusu	102
A. Özel Mülkiyet Sahipliği ve Kişisel Kazanım Arayışı.....	102
B. Kişisel Kazanç Arayışında "Kâr Güdüsü"nü Rolü	103
C. Kârın Optimize Edilmesinde "Fiyat Hassasiyetinin" Rolü.....	107
3.2. Kurumsal Kapitalizmin "İş Aletleri"	110
A. Faiz ve Kredi Konuları.....	110
B. Sermaye Taahhüdü için Kurumsal Mekanizmalar	112
C. Ticari Ortaklıklar ve Şirketler.....	117
D. Bankacılık ve İlişkili Güven Araçları.....	129

4. Bölüm

Fâtımî Mısır'ında "Ticari Kapitalizm" in Yükselişi	135
4.1. Fâtımîlerin Mısır'ı Fethedişi	135
4.2. Fâtımîlerin "Nil Merkezli" Makroekonomik Ortamı	140

4.3. Fâtîmî Mısır'ında "Ticari Kapitalizmin" Mükemmelliği	147
A. Özel Kâr Güdüsü ve Sermaye Kazancı Arayışı	147
(1) Özel Mülkiyet Sahipliği	148
(2) Kişisel Kazanç Peşinde.....	150
(3) Kaliteli Sermaye Arayışı.....	156
B. Özel Sermaye Yatırımında Etkili Kurumsal Mekanizmalar	163
C. Ticari Kapitalizmin "Güven Araçları"	170

KISIM III

İSLAM VE HRİSTİYAN CANLANIŞI

5. Bölüm

Ticaretin Şartları ve Avrupa'nın Dönüşümü	179
5.1. 5./11. Yüzyıl Avrupa Ekonomik Canlanması	179
5.2. Henri Pirenne ve Avrupa "Doğu-Batı" Ticaret Tartışması.....	182
5.3. Erken Orta Çağ "Doğu-Batı" Ticaretinin Gerçekte Nasıl Olduğuna Dair Deliller.....	196
5.4. Fatîmî-Avrupa Ticaretinin Yapısal Boyutları	209
5.5. Haçlı Seferlerinin İtalyan-Müslüman Ticaretine Etkisi	217
A. Avrupa Mallarının Levant'a İhracatı	217
B. Avrupa'ya Levanten İhracatı	221
C. Levant İçinde Batının Ticari Gelişimi.....	222
D. Levant'ta Batı "İş Aletlerinin" Gelişimi.....	224
E. Hristiyan Avrupa Üzerindeki Ekonomik Etkilerin Ortaya Çıkışı.....	226

6. Bölüm

Orta Çağ Avrupa'sının Dönüşümü: "Fikirlerin Zaferi"	229
6.1. Doğudaki Ticari Uygulamalar ile Batı Ticaretinin Dönüşümü	229
6.2. Ticari Terminolojinin Aktarımı	234
6.3. "Serbest Pazar"ın İşletme İdeolojilerinin Aktarımı	239

6.4. Yeni “Parasal Modellerin” Aktarımı	245
6.5. Yeni İş Ortaklıklarının Aktarımı	253
6.6. Yeni İş “Ticaret Araçları”nın Aktarımı	266
6.7. Geçmişe Bakarak Arap-İtalyan “Ticari Devrimi”	273

SON SÖZ

İslam ve Orta Çağ Avrupa’sının Ekonomik Gelişimi	275
--	-----

EKLER

Ek A: Avrupa’nın Erken Orta Çağ Müslüman Algısı	283
Ek B: İslami Küresel Ticaretin Dağılımı	291
Ek C: İslam’ın Şafağında Hicâz’a Giden Ticaret Yolları	307
Ek D: Serbest Piyasada “Özel Kazanç” Üzerine İslam Doktrini	315
Ek E: “Mudârebe”nin İlk Türleri ve “Muhâtara” Sözleşmeleri	319
Ek F: Radhanit Yahudilerinin Başlıca Ticaret Yolları	323
Ek G: Başlıca Erken Dönem İslami Deniz Çarpışmalarının Bir Özeti: 25/645-291/904	325
Ek H: Ticaretin Zorunlulukları ve Avrupa’nın Dönüşümü	333
Ek I: “Mancus”un Türetilmesi ve Kullanımı Üzerine Düşünceler	337
Ek J: İlk Dönem Hristiyan Protestan Reformcu Düşüncesinde “İslami Tefsirin” Yankıları	339

KAYNAKLAR	353
-----------------	-----

BİBLİYOGRAFYA	359
---------------------	-----

İNDEKS	399
--------------	-----

ÇEVİRMENİN ÖNSÖZÜ

Henri Pirenne, *Mahomet et Charlemagne* (Muhammed ve Şarlman) adlı eserini ilk kez 1937 yılında yayınladığında, özellikle Batı dünyasına önemli bir tez sunuyordu. Ona göre Roma İmparatorluğu'nun yıkılışı İslam'ın yükselişi ile bağlantılı idi ve İslam fetihleri Avrupa ekonomisini çöküşe mahkûm etmişti. Yani Pirenne öne sürdüğü bu tezde “Muhammed olmasaydı Şarlman olmazdı” diyordu bir bakıma. Onun bu tezinin Batı'da geniş yankı buluşundan sonra, kitabında kullandığı başlık, artık Doğu-Batı karşılaştırmasının sembolü hâline geldi. Avrupa'nın büyük bir bölümüne hükmederek 800 yılında Kutsal Roma İmparatoru sayılacak olan Şarlman, Müslüman dünyasında Abbâsî Halifesi Hârûn Reşîd ile aynı dönemde yaşamış ve hatta bu iki isim arasında bazı benzerlikler kurulmuştu; fakat asıl Pirenne'nin adı geçen eserinden sonra, Doğu-Batı veya Hristiyan Avrupa-Müslüman Doğu, Muhammed ve Şarlman isimleri birbirleri ile birlikte anılır oldu.

Bu kitap da bu türün örneklerindedir. Gene W. Heck, meşakkatli bir çalışmanın ürünü olan bu kapsamlı eserinde, Pirenne'nin ortaya attığı ana teze karşı çıkmaktadır. Ona göre İslam fetihleri Avrupa ekonomisinin, dolayısıyla da Roma Avrupası'nın çöküşüne sebebiyet vermemiş, bilakis İslam'ın yükselişi, yayılışı ve iktisadi alanda ortaya koyduğu teknikler, Avrupa'yı büyük bir yıkımdan kurtarmıştır. İslam dünyasının yükselişi sırasında kadim medeniyetlerden devraldığı miras ile geliştirdiği bilim ve metotlar, Avrupa ile olan ticari ilişkiler ve hatta Haçlı Seferleri sayesinde buraya aktarılmış ve ardından Avrupa karanlık çağlardan sıyrılarak Rönesans'ını başlatabilmiştir.